

Tweestromenland

Dirk Holemans

Terwijl op ecologisch vlak ons het water aan de lippen staat, hebben we nu zowel op Vlaams als federaal niveau een regering die milieuproblemen op de derde plaats zet. Alsof het luxeproblemen zijn. Op de eerste plaats staat nu de economie, in het bijzonder het welzijn van ondernemers. Daarna komt de sociale kwestie, die jammer genoeg eerder een afbouw dan een ombouw van de welvaartsstaat inhoudt. En dan – omdat het moet van Europa– toch ook milieubeleid.

Een analyse van het Vlaamse regeerakkoord bijvoorbeeld illustreert dit. Duurzame ontwikkeling speelt geen rol meer als dragend concept. Amper drie keer vind je het terug in heel het regeerakkoord. Net als de term 'rechtvaardig' trouwens. Of de strijd tegen 'ongelijkheid', waarover op één plaats in gans het regeerakkoord iets te vermelden valt... Vanuit sociaalecologisch perspectief: armoede troef dus.

Jammer genoeg is dit geen op zich staande analyse. Ze geldt voor heel veel landen in Europa, waar nu al dertig jaar een koude neoliberale wind waait. Deze heeft de publieke sector uitgekleeft en tot een mondiale concurrentiestrijd geleid, een *race to the bottom*. De rode draad is de markt die een grotere rol krijgt ten nadele van de overheid, en het knippen in de sociale rechten. Maar terwijl de overheid de financiële elites ongemoeid laat, stijgt de disciplinerende van sociaal zwakkere groepen. In Europa maken we, zoals Rosanvallon het stelt, na de eeuw waarin gelijkheid de kern van het maatschappelijk project vormde, nu een nieuwe crisis mee: die van de ongelijkheid. Ondertussen verdreef een zielloos efficiëntiedenken en schaalvergroting alle menselijke maat in dienstverlening en organisaties. De gekende persoon achter de balie is niet meer. Nu worden we geholpen door een callcenter – wie weet vanuit welk land.

Dit is de dominante hoofdstroom in Europa, met regeringen en de Europese Commissie als gevangenen in een liberaal beleid, dat het sociaal beleid opschort, en het milieu al helemaal. De hoofdstroom in onze samenleving is die van de *toekomstvergeters*.

Gelukkig oogst deze afbouw van de welvaartsstaat veel protest. Denkers als Piketty klagen de toenemende ongelijkheid aan. Vakbonden en andere middenveldorganisaties mobiliseren meer dan honderdduizend mensen voor een protestbetoging in Brussel.

Hoopvolle en noodzakelijke signalen, maar ze tonen nog te weinig het besef dat het niet kan gaan om het behoud van het 20ste eeuw-model. De sociale rechten van de toekomst kunnen enkel vorm krijgen als ze hand in hand gaan met de aanpak van de ecologische crisis, de opbouw van ecologische rechten.

Daarom is het hoopvol dat er terug een tegenstroom ontstaat die werkt aan een nieuw maatschappijmodel, aan *toekomstvaardigheid*. Een groeiende groep mensen is het kotsbeu om enkel consument te zijn van een losgeslagen systeem. En als er geen zingevende grote verhalen meer zijn, dan steken ze zelf wel de handen uit de mouwen. Ze beginnen een stadslandbouwproject, zoals een samenmoestuin, organiseren een repair café of ruilbeurs, richten een energiecoöperatieve op of starten met een transitiewijk. Soms met verrassende resultaten: *De Site* bijvoorbeeld, dat als stadslandbouwproject in de Gentse Rabotwijk startte, werd ondertussen gelauwerd als een succesvol intercultureel project dat de verschillende groepen uit de wijk met elkaar verbindt.

En dat nieuwe initiatieven zich ontwikkelen als hoopvolle eilanden in de zee, en interessante ideeën ontspruiten zonder dat er zicht is op een groot samenhangend geheel is maar logisch. De tegenstroom bestaat op dit ogenblik vooral uit vele beekjes en riviertjes zonder veel samenhang. Dat is niet erg, als we het opvatten als een eerste fase. Zoals Harald Welzer zegt: het gaat hier om *de sociale beweging die nog niet weet dat ze bestaat*. De opdracht is dan ook om het toenemend aantal initiatieven, de lokale praktijken die soms ook wel verbonden zijn in grotere netwerken, met elkaar te verbinden. Trouwens zijn er nieuwe initiatieven die dit betrachten, zoals het Transitienetwerk van het Middenveld: een netwerk van vakbonden, de milieubeweging, Noord-Zuidorganisaties, sociale organisaties, de culturele sector, alternatieve media en wetenschappers.

Enkel in samenwerking immers kan er echt terug een toekomst uitgebouwd worden. En dit is de kern van het politieke, zoals we in de vorige Oikosnummers over herpolitiseren duidelijk maakten. Maar dan moeten we wel terug een toekomst durven denken en dromen. Zonder een duidelijk kompas is het moeilijk varen als nieuw initiatief, laat staan samen koers houden en een vloot bouwen.

Hier zijn meer mensen, en in meer landen mee bezig dan we denken. Zo trok ik in september naar Leipzig om de vierde editie van de *Degrowth Conferentie* mee te maken. Leipzig is de stad waar een kwarteeuw terug het protest het luidst klonk tegen het communistisch regime, onder de slogan *Wir sind das Volk*. Trok de vorige editie enkele honderden mensen, dan waren we nu met meer dan drieduizend (en nog tweeduizend geweigerde inschrijvingen). Veel jongeren, maar ook onderzoekers en activisten, milieuambtenaren en ngo'ers, uit zeer verschillende landen, vonden er een vruchtbare dialoog, op zoek naar een verhaal dat de nieuwe beweging kan schragen. Ook verrassend: wat bij ons als taboe geldt – de bbp-groei in vraag stellen – is in Duitsland een serieuze aangelegenheid, met professoren *Postwachstum*, en een parlementaire commissie die zich twee jaar over deze uitdaging boog.

Het is hoog tijd om ook bij ons de taboes overboord te gooien, het gesprek over nieuwe verhalen voor de toekomst te versterken, en samen werk te maken van die postgroeisamenleving met minder spullen en stress, maar meer levenskwaliteit, verbondenheid en natuur.